

У цьому ж році зазначена благодійна організація була з дозволу губернатора перетворена на Товариство допомоги бідним Маріуполя, що давало змогу розширити сферу діяльності, наприклад, можливість придбання нерухомого майна. Здійснюючи купівлю у приватної особи приміщення під нічліжку, Товариством, поміж інших коштів було взято довгострокову позику (14000 руб.) у Донському земельному банку [5]. У 1899 р. міською думою Товариству було видано 1370 руб. для виплати боргу банку [6]. Загалом в 1899 р. видаток на благодійну справу становив 0,3% (1570 руб.) від загальної суми бюджетних витрат міста [7].

Міська дума займалася приватними заповітами та пожертвуваннями на благодійні цілі. 12 серпня 1894 р. маріупольському міському голові О. Попову надійшла заява про заповіт О. Хараджаєва, який побажав надати 30 тис. руб. на побудову будівлі для міської лікарні. 23 серпня 1894 р. зібрання міської думи ухвалила рішення про прийняття грошей і активно зайнялася проектом побудови лікарні. 7 листопада 1896 р. на засіданні комітету Д. Харджаєв констатував, що на будівництво лікарні витрачено на даний час 28,1 тис. руб., але для завершення ще необхідно 25 тис. руб. Дума уповноважила І. Попова і Д. Хараджаєва просити губернатора взяти відсутню суму з міського запасного капіталу, що накопичується на випадок непередбачених витрат. Питання про запозичення із міського запасного капіталу був розглянутий на засіданні спеціального колегіального органу із контролю за місцевим самоврядуванням – губернського в земських та міських справах присутствія, яке функціонувало під головуванням губернатора. Було вирішено, що клопотання Маріупольського громадського управління заслуговує повного задоволення. Але його рішення у повному обсязі затверджувалося лише міністром внутрішніх справ. Дозвіл на використання коштів з запасного капіталу міста надійшов з Петербургу в березні 1897 р. [8].

Із богоугодних закладів у введєнні міста знаходилося богадільня ім. спадкового почесного громадянина О. Хараджаєва, що була розташована на міській землі. Богадільня утримувалась на відсотки із пожертвуваних для цього С. Хараджаєвою 15000 тис. руб. [9]. З цього приводу міська дума ухвалила рішення про щорічне внесення в кошторис 500 руб. на утримання там п'яти людей похилого віку [10].

На початку ХХ ст. громадське управління Маріуполя щорічно виділяло гроші ще низці добродійних установ і організацій. Так, Маріупольському товариству піклування про дітей виділялося 1000 руб. Ця добродійна установа не тільки надавала нужденним матеріальну допомогу, але й утримувала дитячий притулок і навчальну майстерню крою і шитва. Невеликі за розміром суми отримували в місті товариства порятунку на воді (50 руб.) та товариства взаємодопомоги службовців маріупольського міського громадського управління на освіту дітей (150 руб.) [11].

Таким чином, якщо раніше головним завданням міського самоврядування було формування міського бюджету, то наприкінці ХІХ ст. воно активно займається впорядкуванням міського життя. Міське управління відповідно до законодавства проводила досить широку добродійну роботу, що виявлялось в утриманні богадільень, нічліжних домів, допомозі добродійним установам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коробка В. Громадське управління у містах Катеринославської губернії (1870 – 1914 рр.) / В. Коробка. – Маріуполь: Акварель, 2014. – 326 с.
2. Высочайшее утверждение Городового положения 11 июня 1892 г. // Полное собрание законов Российской империи. – СПб, 1895. – Собр. 3-е. – Т. XII, №8708. – С. 454.
3. Коробка В.Н. Общество пособия бедным города Мариуполя / В.Н. Коробка // Актуальні проблеми науки та освіти. Матеріали VII підсумкової (2004 р.) науково-практичної конференції викладачів в МДГУ: Зб. наук. прац. / За редакцією К.В. Балабанова. – Маріуполь: МДГУ, 2005. – С. 119.
4. Коробка В.М. Как богатые помогали бедным в старом Мариуполе / В.М. Коробка // Приазовский рабочий. – 2005. – 7 сентября. – С. 3.
5. Коробка В. Громадське управління... – С. 135.
6. Екатеринославская губерния. Памятная книжка и Адрес-календарь на 1901 г. – Екатеринослав: Типо-Литография Губернского правления, 1900. – С. 195.
7. Там само. – С. 193.
8. Коробка В.М. Завещание Александра Хараджаева / В.М. Коробка // Приазовский рабочий. – 2004. – № 134. – С.3
9. Екатеринославская губерния... – С. 195.
10. Коробка В. Громадське управління... – С. 135 – 136.
11. Там само. – С. 136.

РОДИНА РЕГІРІВ ТА ЇЇ МІСЦЕ В ЕКОНОМІЧНОМУ ЖИТТІ МАРІУПОЛЯ (1880-ті – 1914 рр.)

Новікова С.В.

У економічному житті Маріуполя кінця ХІХ - початку ХХ ст. було немало яскравих і талановитих підприємців, які за масштабами своєї діяльності виходили далеко за межі рідного міста і виводили свій бізнес не лише на всеросійський, але і на міжнародний рівень. Одним з таких підприємців був Петро Петрович Регір, який за два

десятиліття своїми силами без державних субсидій створив одну з найбільших судноплавних компаній в Російській імперії, що займала до початку ХХ ст. п'яте місце серед російських пароплавств за тоннажем суден.

Про ранні роки життя П.П. Регіра збереглося, нажаль, небагато відомостей. Він народився в 1851 р. в сім'ї німецьких колоністів, був одружений на маріупольській гречанці, яку, імовірно, звали Єфросинья Прокопівна. Первинний капітал П.П. Регіра заробив, займаючись зерновим бізнесом [1].

Флотилія П.П. Регіра розпочиналася з придбання ним у 1880-х рр. колісного парового буксира «Успіх», побудованого в Англії в 1872 р. Буксири транспортували баржі, що збирали зерно по усьому Азовському узбережжю, і доставляли до великотоннажних суден, що стояли на рейді. У 1889 р. він придбав в Англії вантажний пароплав «Натфорд» вантажопідйомністю 1536 т, що отримав нову назву «Прогрес», і орендував на три роки пароплав «Інженер Авдаков» вантажопідйомністю 1461 брт у Д.А. Хараджаєва. Ці судна були призначені для перевезення вугілля з Маріуполя в порти Чорного моря і Константинополь. Так було засновано пароплавство П.П. Регіра з центральним офісом у Санкт-Петербурзі. Прибутки, що отримувала ця компанія, дозволили П.П. Регіру вже у 1891 р. стати купцем 1-ої гільдії. [2].

Участь в прибутковому вугільному бізнесі і ділові зв'язки з директором Рутченківського Гірничопромислового товариства, головою Ради гірничопромисловців Півдня Росії Миколою Степановичем Авдаковим сприяли швидкому зростанню пароплавства. У 1893 р. в Англії був придбаний другий пароплав «Фенкліф», перейменований на честь сина на «Петро Регір», а у 1898 р. там само - пароплав «Ебчорч», перейменований на честь дочки на «Марія Регір». У 1897 р. у Бердянську був побудований двоцогловий галеас «Ольга». У 1901 р. в Англії був придбаний невеликий колісний пароплав «Анандейл», перейменований на «Протектор», який використовувався для аварійно-рятувальних і буксирних робіт. На початку ХХ ст. застарілий «Прогрес» і «Петро Регір» були продані, а замість них побудовані в 1904 р. – «Інженер Авдаков», у 1905 р. – «Новоросія» (Англія, Сандерленд) і «Малоросія» (Миколаїв). У 1907 – 1908 рр. в Англії були придбані «Порт Вікторія» і «Гроян» (перейменовані на «Белоросію» і «Великоросію»), на Далекому Сході – «Селенга» (перейменований на «Бесарабію») [3].

У 1912 р. компанією Регіра були придбані: в Англії - вантажний пароплав «Леутс Касл» (перейменований на «Росію») і пароплав Російського товариства вивізної торгівлі «Експорт». Судна пароплавства Регіра доставляли щорічно до 100 000 т донецького вугілля у балтійські порти Кронштадт, Лібава, Санкт-Петербург, Ревель, Ригу. По дорозі назад вони перевозили в порти Західної Європи і Середземномор'я російський ліс і зерно. У компанії була власна артіль вантажників для завантаження іноземних суден [4].

У 1912 р. на підставі статуту від 30 грудня 1911 р. для забезпечення пасажирських і вантажних перевезень між російськими та іноземними портами П.П. Регір спільно з пароплавством Ф.К. Зворно і Е.С. ді Поллоне створив акціонерну компанію «Російське суспільство комерційного пароплавства», в яку віддав чотири своїх кращих пароплави: «Белоросія», «Великоросія», «Новоросія» та «Експорт». П.П. Регір володів контрольним пакетом акцій і був головою правління, його син Петро Регір-молодший - директором-розпорядником. Головна контора компанії знаходилася в Одесі, а правління – в Санкт-Петербурзі [5].

П.П. Регір був не лише успішним підприємцем. Незважаючи, на свою зайнятість, він брав активну участь в різних сферах громадського життя Маріуполя: був членом портового присутствія, а також був директором Повітового відділення Губернського тюремного комітету [6].

Активну роль в справах пароплавства відіграв П. Регір-молодший. Він був членом правління Чорноморського Суспільства взаємного страхування судновласників, організував Асоціацію судновласників Азово-Чорномор'я, очолював Комітет З'їздів судновласників. З 1914 р. фірма стала називатися «П. Регір і син» [7].

П. Регір-молодший був одружений на дочці багатого домовласника з Одеси Ользі Гнатівні Івановій, його сестра Марія вийшла заміж за Анатолія Олександровича фон Фальц-Фейна, племінника Ф.Е. фон Фальц-Фейна, засновника заповідника «Асканія-Нова».

У роки Першої світової війни пароплави «Бесарабія», «Великоросія», «Інженер Авдаков», «Малоросія» і паровий буксир «Протектор» були мобілізовані в Транспортну флотилію Чорноморського флоту, а «Марія Регір» і «Росія» продані відповідно у 1913 і 1915 рр. У 1917 р. німецьким підводним човном був потоплений «Експорт» [8].

Передчуваючи революцію, увесь свій статок Регіри у 1917 р. перевели за кордон, діти - син Петро і дочка Марія - емігрували. За деякими відомостями, П.П. Регір-старший залишився у Маріуполі. Останні відомості про нього датуються лютим 1919 р. В народі ходила легенда, що він помер від голоду. У 1919 р. П. Регір-молодший переніс діяльність компанії до Лондона, де пароплавство було зареєстроване під назвою «Регір шиппінг компані», що складалася з дочірніх підприємств «Старлайт стім шиппінг компані» (проіснувала до 1924 р.) і «Енглью коммершиал шиппінг компані» (проіснувала до 1927 р.). Продавши судна різним компаніям, Регіри переїхали до Швейцарії [9].

Таким чином, родина маріупольських судновласників Регірів в останній чверті ХІХ – на початку ХХ ст. відігравала помітну роль у розвитку торгового пароплавства не лише у масштабах Маріуполя, а й у масштабах всієї Російської імперії. Але, нажаль, історія цієї родини та її діяльність поки що так і не стали предметом ґрунтовного наукового дослідження. Рідне місто П.П. Регіра також не виявляє пошани до пам'яті свого видатного земляка: його ім'я майже ніде не згадується, крім поодиноких статей у місцевій періодиці, а чудовий багатоповерховий будинок по вулиці Італійській 13, що належав родині Регірів, перетворився на руїни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Людин П. Мариупольский судовладелец Петр Регир / П. Людин // Азовский морской Альманах. – Мариуполь, 1996. – С.38.
2. Барышников М. Н. Деловой мир России: Историко-биографический справочник / М.Н. Барышников. – СПб.: Искусство-СПБ, Logos, 1998 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.booksite.ru/localtxt/del/ovo/delovoi_mir/21.htm
3. О товариществе пароходных предприятий на Дальнем Востоке // Русское Судоходство. – 1909. – № 9. – С.68-81.
4. Див.: Балтийский торговый флот в 1907 г. // Русское Судоходство. – 1908. – № 4. – С. 38-47, 52; Сведения о плавании балтийских судов за февраль – март // Русское Судоходство. – 1908. – № 4. – С. 147, 148; Сведения о плавании балтийских судов за апрель // Русское Судоходство. – 1908. – № 6. – С. 174, 175.
5. Див.: РГИА. - Ф. 108. Русское общество коммерческого пароходства (1912 – 1917 гг.). – Оп.1. – Спр.1. Журнал Правления (1912 – 1913 гг.); Спр.2. Протоколы заседаний Правления (1912 – 1914 гг.); Спр.9. Главная книга Правления Русского общества коммерческого пароходства (1912 – 1913 гг.).
6. Адрес-календарь на 1916 год [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://old-mariupol.com.ua/adres-kalendar-na-1916-god—11/>
7. Див.: Деятельность Комитета съездов судовладельцев Черноморско-Азовского района со времени III-го Очередного съезда: Отчет, представляемый 4 Очеред. съезду судовладельцев Черномор.-Азов. р-на в сент. 1915 г. - Одесса 1915. - 72, II с.; Деятельность Комитета съездов судовладельцев Черноморско-Азовского района, со времени созыва I-го очередного съезда. – Одесса, [190-?]. - 13 с.
8. Див.: РГА ВМФ. – Ф. Р-83. Комитет по демобилизации судов торгового флота Черного моря (белых). – Оп. 1. – Спр. 42/103. О судах П.Регир и сын: «Малороссия» и «Инженер Ардаков». -08.08.1918 - 09.1919; Людин П. Мариупольский судовладелец Петр Регир. – С.39.
9. Див.: Мариупольские известия. – 1919 г. – 23 февраля; Яровой В.В. Пароходные общества Петра Регира / В.В. Яровой, Б.В. Лемачко // Гангут. – 1992. – № 4. – С. 80 – 85.

**ПИТАННЯ САМООРГАНІЗАЦІЇ МАРІУПОЛЬСЬКОЇ ГРЕЦЬКОЇ ГРОМАДИ
В ІСТОРІОГРАФІЇ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.**

Подгайко М.К.

Греки належать до тих етнічних спільнот, що здавна проживали на теренах України. Вивчення історії грецьких громад є сполучною ланкою між минулим і сучасним. Знання історичних особливостей етнічної самоорганізації сприятиме більш ґрунтовному підходу до вирішення актуальних політичних завдань. Водночас вивчення досвіду спільного проживання представників різних етносів у межах єдиного державного простору має велике практичне значення для розвитку міжнаціональних стосунків. Це дозволить попередити виникнення конфліктних ситуацій, що можуть виникнути через неоднорідність етнічного складу суспільства. Тому відтворення історичної минувшини є досить актуальним, так як дозволяє не тільки доповнити картину історії України поліетнічними чинниками, але й створює необхідну історико-фактологічну й аналітичну основи для сучасного етнополітичного менеджменту.

Основне завдання розвідки полягає у висвітленні проблеми самоорганізації Маріупольської грецької громади історичною наукою ХІХ – початку ХХ ст.

Стан розробки зазначеної теми досить обмежений, хоча література з історії Маріупольської грецької громади становить вагомий у кількісному і якісному плані історіографічний доробок. Утім, більшість робіт присвячена висвітленню причин виникнення грецької громади, основним напрямкам її діяльності. Історія Маріупольського грецького суду як органу самоврядування приазовських греків та її вплив на соціально-економічні, культурні й етнічні процеси в грецькому середовищі комплексно не досліджувалася аж до 2012 р., тобто до виходу в друк колективної праці А. Гедьо, Н. Терентьевої та Р. Саєнко «Маріупольський грецький суд: історія створення та діяльність» [1]. З іншого боку, висвітлюючи грецький чинник на окремих українських теренах, кожен із дослідників ХІХ – початку ХХ ст. мав звернути увагу і на орган самоврядування. Адже саме автономні інституції греків України були тим стрижнем, навколо якого оберталася життєдіяльність спільноти, ці структури становили необхідний політико-правовий каркас існування і консолідації кожної громади України.

Історія Маріупольської грецької громади в більшості досліджень ХІХ – початку ХХ ст. становила лише окремих сюжет, висвітлюючись у більш широких контекстах колонізації й господарчого освоєння Південної України.

А. Скальковський першим із дослідників спробував дослідити колонізаційні та господарські процеси в південному регіоні України. Спеціальних розвідок з етнічної історії маріупольських греків він не публікував, але його праці містять цінні історичні та статистичні відомості про Маріупольську грецьку громаду, її господарство та побут [2].

Першими, хто звернувся до висвітлення подій, пов'язаних з утворенням маріупольської грецької громади, були церковні діячі. Представник «церковної історіографії» архієпископ херсонський і таврійський Гавриил (Розанов) виробив історичну концепцію переселення, що домінувала в дорадянський період. Спираючись на рештки архіву